

7

KONGENS BEDEKAMMER

AF KIRSTEN NANNESTAD
FHV. MUSEUMSREGISTRATOR
FREDERIKSBORGMUSEET

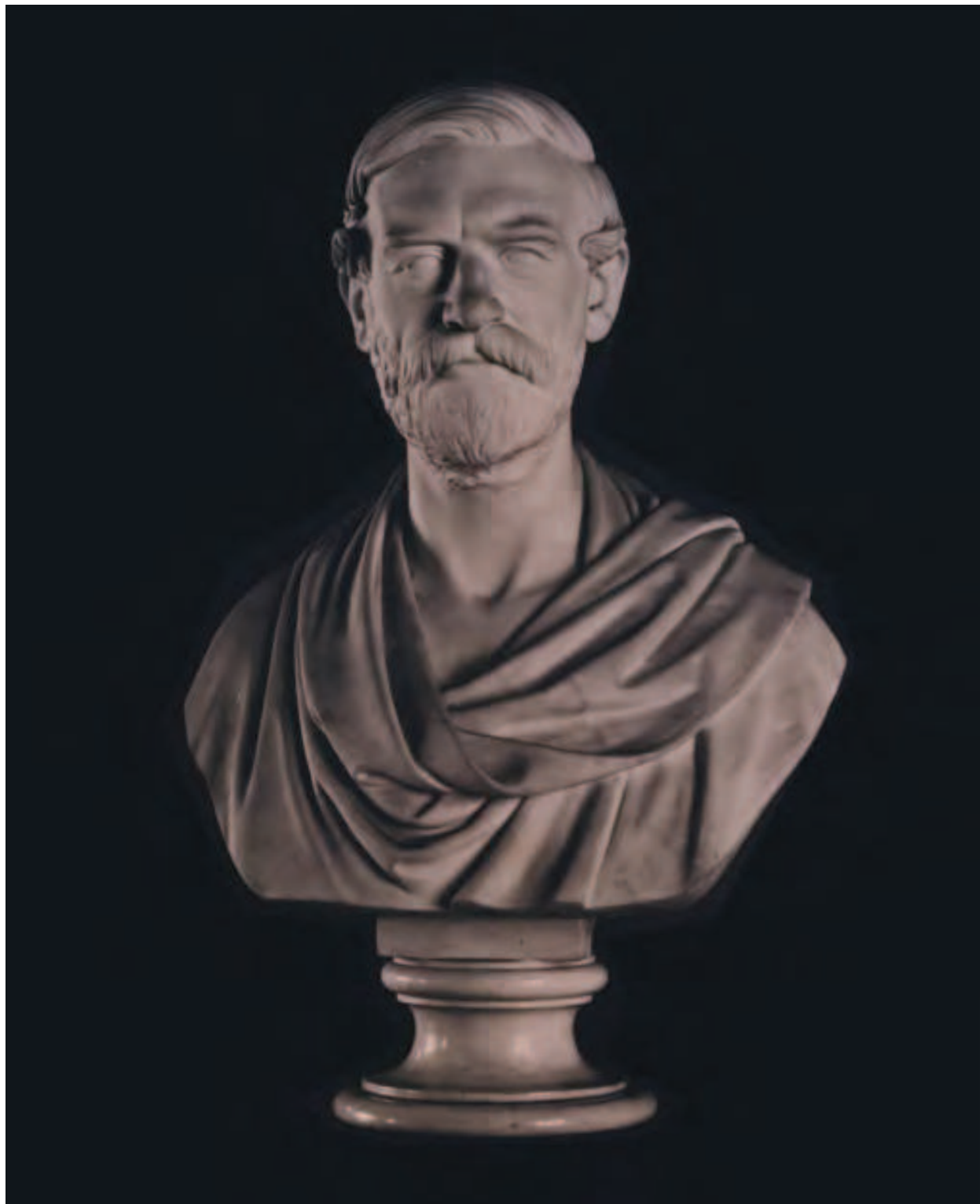
J.C. Jacobsen, 1811-1887, marmorbuste,
hugget af Vilh. Bissen 1866
efter H.W. Bissens original
1865. h. 72,5 cm.
Carlsberg Akademi.

Den store brand på Frederiksborg i december 1859, der efterlod størstedelen af slottet i ruiner, opstod, kort tid efter Frederik VII og grevinde Danner havde taget ophold på slottet for vinteren. Det gamle slot tålte ikke kraftig opvarmning, og da der en dag blev fyret for voldsomt op i kaminerne, tog ilden fat i omgivelserne, og flammerne bredte sig med lynets hast.

Da branden omsider var slukket, opstod der diskussion, om man skulle lade ruinerne ligge eller foretage en genopbygning. Kunsthistorikeren, professor N.L. Høyen mente, man skulle undlade at bygge, men den overvejende stemning blandt befolkningen var for, og i løbet af forbløffende kort tid var en indsamling sat i gang. Kongen følte sig efter eget udsagn ansvarlig for branden og gav de første 100.000 rdl. I november 1860, knap et år efter branden, oprettedes det såkaldte Kunstflidslotteri med værdifulde præmier, som lokkede mange til at deltage. Dertil kom, at danskerne følte, at de havde mistet et nationalt klenodie; det måtte der rådes bod på.

Brygger Jacobsen havde et ægte nationalt sindelag, – han var bidragyder fra genopbygningens første dag, men snart blev hans indsats af en anden art. Efter rejsegildet den 6. oktober 1861, kongens fødselsdag, kom turen til genopbygning og nyindretning af interiørerne. Det var oplagt at begynde med kirken. Her var ikke alt totalt ødelagt; i den sydlige ende var der spor at gå efter, og da tilmed Hillerød købstad og Frederiksborg slotssogn i så lang tid havde været uden kirke, var det også nyttigt at tage fat her. Men byggeriet tog tid. Først den 28. august 1864 stod kirken færdig til indvielse.

I tilslutning til kirken, og med nem adgang til kongefamiliens bolig i Kongefløjen, lå de totalt ødelagte bedekamre; dronningens (også kaldet kavallerstuen) mod øst og kongens mod vest. Efter indvielsen af kirken tog man fat på rekonstruktion og udsmykning af Kongens Bedekammer. Som forlæg kunne man bruge det maleri af rummet, som maleren Heinrich Hansen havde udført året før branden. Han gengiver rummet, som han havde opfattet det ved selvsyn, og det svarer til den begejstrede beskrivelse Johan Peter Rasbech gav af slottet 1832: ”Herfra [fra kirken] kommer man videre til tribunen eller den kongelige kirkestol, der i pragt og skønhed uden lige, og som noget af det, hvorpå der næst alteret og prædikestolen er anvendt mest flid og bekostning i denne kirke, fortjener så meget mere at beundres, som man her i et så yderst lille og indskrænket rum finder mere end rigeligt stof til underholdning i de mange

Carl Bloch, 1834-1890, gipsbuste,
modelleret af Carl Chr. Peters 1867. h. 70 cm.
Frederiksborgmuseet inv.nr. A 540.
Foto: Kit Weiss.

MODSTÅENDE SIDE:

Kongens Bedekammer inden branden.
Malet af Heinrich Hansen 1858.
Olie på lærred. 34,5 x 47 cm.
Frederiksborgmuseet inv.nr. A 477.
Foto: Kit Weiss.

seværdige genstande, samme indeholder, og man til dels her i en hast snart ikke ved, hvormed man først skal begynde eller ende.”

Dernæst følger en beskrivelse af vinduets glasmalerier, intarsiaudsmykningen af loft og vægge og: ”En fortrinlig, i sit slags sjælden og mærkværdig samling af bibelske stykker, malede på ligestore, firkantede kobberplader, tre og tyve i tallet, samtlige, på det første nær, efter tilsyneladende forfærdigede i årene 1619-1620, senere med kendelig flid restaurerede i anledning af den sidste kroning [salving], pryder og bedækker her væggene og de sirlige trætavler, som derved næsten aldeles blive skjulte.”

Denne malende beskrivelse og især Heinrich Hansens maleri gav retningslinier for udsmykningen af det genopbyggede bedekammer. I første omgang blev vægge og loft dækket af smukt intarsia. Omkostningerne hertil kunne dækkes af det hidtil indsamlede beløb.

Og nu kunne brygger Jacobsen realisere en plan, han havde haft i længere tid. Han trådte for første gang frem som mæcen på Frederiksborg. På eget initiativ og for egen regning bestilte han hos maleren Carl Bloch 22 malerier med scener fra Det nye Testamente til opsætning i de tomme felter, intarsiaen dannede rammer om. Antallet af billeder har varieret. Christian IV lod maleren Pieter Isaacsz skaffe 24 kobberplader, som han skulle lade bemale i Nederlandene. Følgende kunstnere udførte arbejdet: Adrian van Neulandt, Peter Lastmann, Wernner v. Valkert og Jan Penay. Pieter Isaacsz stod selv for et af malerierne. Værket *Danmarks Kirker* gengiver en plan over identificerbare kunstnere og titler. Jacobsen ønskede 22. I dag findes 23, svarende til de tomme felter – alle malet af Carl Bloch.

Bryggerens valg af Carl Bloch var ikke tilfældigt. Bloch var søn af grosserer, silkehandler Jørgen Peter Bloch og Ida Emilie Ulrikke Henriette Weitzmann. Han var uddannet på Kunstakademiet i København som elev af Wilhelm Marstrand, og tilhørte en agtet og aktiv familie. Blandt hans søskende, der voksede op i hjemmet nær Nikolaj Plads, fandtes brødrene Emil, født 1836, senere direktør for Statens Museum for Kunst, William, født 1845, senere sceneinstruktør ved Det Kongelige Teater, og Oscar, født 1847, senere en meget anerkendt kirurg.

Bloch's kunstneriske evner, som bryggeren i stadig højere grad kom til at sætte pris på, fulgte han på de årlige forårsudstillinger på Charlottenborg. I begyndelsen af 1860erne var, blandt mange andre, værket ”Jairi datter” udstillet og kæmpebilledet ”Prometheus' befrielse”, bestilt af den nylig tiltrådte kong Georg af Grækenland (født Vilhelm, prins af Danmark) til ophængning på Athen Slot. Værket blev malet i 1864 og udstillet i Rom, før det blev sendt til Danmark og udstillet på Charlottenborg 1865, for så endelig at blive fragtet til slottet i Athen.

Fra 1859, hvor Carl Bloch blev tildelt Akademiets rejseselegat, havde han haft fast ophold i Rom, men i sommermånederne 1865 var han hjemme, måske var han allerede kommet, da forårsudstillingen åbnede i april. I så fald oplevede han den begejstring, hans "Prometheus' befrielse" vakte hos københavnerne. En del af denne rus skyldtes naturligvis, at man havde nederlaget ved Dybbøl 1864 så tæt på, men sikkert også, at billedet kunne opfattes som symbol på alle de gode ønsker, man sendte med prins Vilhelm, der som sit mål havde at skaffe grækerne frihed og ordnede forhold efter mange urolige år.

Netop i de måneder Bloch var hjemme, var Jacobsen på en af sine mange rejser – på stadig jagt efter perfektionering i brygningens teori og praksis. Han træffer derfor ikke Bloch, mens denne er i København, men Blochs arbejde og bryggerens store interesse for sit projekt kan følges gennem mange bevarede breve mellem bryggeren og hjemmet, og breve fra Bloch (dog kun få bevarede), som oftest stilet til Jacobsens hustru, Laura.

I et brev fra Paris den 19. maj 1865 skriver bryggeren til sønnen hjemme, at han er spændt på at høre Blochs tanker, men at han nok må vente, til han kan få dem mundtligt: "da Bloch – som rimeligt – ikke hører til de skrivelystne". Lidt senere, i samme brev, står: "Jeg håber, at han [Bloch] ikke har tabt lysten til at udføre billederne til Chr IVs bedekammer, skønt de jo er af temmelig små dimensioner, men så udgør den hele cyclus af over 20 billeder på den anden side en så betydelig opgave og giver kunstneren en så rig lejlighed til at udvikle sin compositions-evne at jeg dog må tro, at dette foretagende vil tiltale ham. I hvert fald har han *lovet* mig eet billede af denne cyclus og dette løfte forlanger jeg opfyldt. – han angav – foreløbigt – prisen derfor til 500 rdl.,

Kongens
Bedekammer,
set mod vest
og nord, og
(modstående side)
mod nord og
øst 2011.
Alteret, der blev
udført til Christian
IV i begyndelsen af
1600-tallet i
Augsburg, var ikke
på slottet, da
branden brød ud.
Foto: Kit Weiss.

hvortil jeg svarede, at jeg var belavet på en noget højere pris. Hvis han går ind på foretagendet, er jeg fra min side villig til at modtage og betale omtrent 4 billeder årlig, uden at han dog skal være forpligtet til at udføre dette tal årligt". Bloch havde ikke tabt lysten. Selv om han sideløbende arbejdede med mange andre emner, optog opgaven for bryggeren meget af hans tid, og en løbende indtægt var i sigte! Slutbeløbet blev 600 rdl. pr. stk., i 2011 kroner en meget høj sum.

Endnu et brev fra far til søn, dateret, Arles 23. juli 1865, slutter således: "Hvis Bloch ikke er rejst, når dette brev kommer til København, tak ham da for hans brev og sig ham, at jeg ikke nærer den mindste tvivl om et for ham hæderligt og for mig glædeligt udfald af hans virksomhed for Frederiksborg. Når jeg kommer hjem skal jeg drive på af al kraft for at han snarest muligt kan få de nøjagtige mål."

Bloch var endnu ikke rejst, da brevet kom til København. Det gjorde han først 11. august. Aftenen før skrev han til fru Laura: "Kære fru Jacobsen, Jeg kan ikke forlade vort lille kære Danmark uden at ønske Dem et ret hjerteligt farvel, og tillige gøre Dem bekendt med hvorvidt vort arbejde i Frederiksborg er fremskredet. Jeg har nemlig af Heinrich Hansen modtaget de nøjagtige mål på de to første malerier, tillige har jeg fået tilladelse af ministeriet til at benytte de kobberplader der står i Frederiksborg, jeg har været derude og se dem, de er rigtignok i en ynkelig tilstand og vil jeg derfor hellere nu med det første maleri købe en plade i Paris, thi det ville koste vel lige så meget at

få en af de gamle i stand og sendt til Rom: senere når jeg f. exp. maler herhjemme kan det jo blive en anden sag. Jeg vil begynde med begyndelsen Maria Bebudelse, og er også for så vidt færdig med compositionen, så jeg kan tage fat når jeg kommer til Rom, til foråret med Guds hjælp håber jeg at kunne sende et eller to? helst det sidste. Og så endnu engang farvel det ønsker Deres hengivne Carl Bloch.”

Da Bloch havde været i Rom godt en måned, skrev han igen: ”Kære fru Jacobsen, Jeg skriver Dem så tit til fordi jeg gerne vil have De skal følge gangen i mit arbejde ved Bedestolen; Rom kan jo være en meget god by, men der skal altid være vanskeligheder når man har det mindste med administrationen at bestille, sådan havde jeg nu bestilt en kobberplade i Paris og ventede den hertil, jeg ventede med så mere utålmodighed, da jeg alt havde tegnet cartonen til Bebudelsen; men får nu i går brev fra Paris at pladen ligger i Marseilles og kan ikke komme hertil førend Coleraen er forbi, og Gud ved hvor længe det kan vare! Alt samkvem med varer er stoppet fra Marseilles til Rom, nu at sende den over land til Rom, vil fordyre den meget og det synes jeg ikke er værd. Jeg har derfor i sinde snart at rejse hjem og der tage fat, bliver jeg derimod i Rom her i vinter vil jeg tegne cartoner til andre af bedestolens billeder og på den måde dog komme frem med foretagendet, jeg kan nemlig ikke lide at der ikke sker noget, og jeg frygter for at De kunne tabe tålmodigheden. Her i Rom kunne jeg muligvis nok få en kobberplade, men jeg er bange for at de snyder mig og ikke præparerer den rigtig så den bagefter slår sig, og gør ulykker. Jeg har nu ikke mere at fortælle Dem, måske vi snart ses i Danmark, thi jeg er ked af at leve i Rom og nu til, da

Kig ind i kirken
fra Kongens
Bede-kammer

2011.

Foto: Kit Weiss.

jeg får et udmærket atelier hjemme, der skal rigtig arbejdes jeg længes efter hjemmet, det er dog der en maler skal virke, man sige så hvad man vil. Især kommer noget i hans billeder som ikke så let fås andre steder fra. Jeg forbliver Deres hengivne Carl Bloch.”

’Det udmærkede atelier’, Bloch omtaler i brevet, fik han takket være det venskab, han havde fået i Rom med billedhuggeren Lauritz Prior, søn af skibsreder H.P. Prior. Skibsrederen boede Norgesgade 33 (i dag Bredgade 33, hvor Bruun Rasmussen Auktioner har adresse), og han lod i årene 1865-66 opføre et smukt hus i sin have med gode atelierer til sønnen og hans venner, i første række Carl Bloch; men hvis Bloch havde håbet at få blot en del af huset at se over jorden, da han var hjemme, blev han skuffet. Endnu fandtes kun en tegning. Der gik både vinter og vår med byggeriet. Så da man nåede februar måned, skrev bryggeren et brev til indenrigsminister Estrup, hvori han grundigt gjorde rede for sin plan med bedekammeret og anmodede om tilladelse til at få Blochs malerier opbevaret i den kongelige malerisamling på Christiansborg, efterhånden som de blev færdige.

På dette tidspunkt var Carl Bloch taget fra Rom til Florenz. Der gjorde han sit arbejde med ”Maria Bebudelse” færdigt og søgte inspiration til fortsættelsen. Brygger Jacobsen gjorde sig naturligvis sine tanker om den stil, han ønskede, malerierne skulle udføres i. Han sagde det ikke højt; han søgte ikke at påvirke, men han udtrykte sin begejstring, da Carl Bloch berettede om sine studier af italiensk renæssance og var særlig tilfreds med Blochs interesse for Raphael. Efter Carl Blochs hjemkomst og indflytning i ’det udmærkede atelier’ i juni 1866, kunne bryggeren følge arbejdet på nært hold, og det gjorde han. Hver gang et billede var færdigt, kom der kommentarer.

Helt op i vore dage har intarsia-arbejdet i Kongens Bedekammeret altid vakt berettiget beundring; anderledes er det gået med scenerne fra Det ny Testamente. De er ikke altid blevet betrag-

Aftenselskab
på Ny Carlsberg
1888.

Olie på lærred.
144 x 172 cm.

Malet af
P.S. Krøyer 1888.

Carl Bloch i
midten af selska-
bet med ryggen til.

Krøyer og Bloch
havde en årrække
atelierer ved siden
af hinanden. Det

ser ud til, at bryg-
ger J.C. og Krøyer

har haft samme
opfattelse af

Bloch: En ener i
mængden.

Carlsberg
Museum.

Foto: Ole Haupt.

tet positivt. Samtidens dom var blandet. I et brev fra far til søn 16. april 1868, hvor Carl er på rejse, fortæller bryggeren: ”Professor Høyen er blevet meget vred på Bloch, fordi denne ikke vil rette sig efter hans ideer og river nu ned på Bloch og på alt hvad han gør, men Høyens kritik er heldigvis så overdreven, at den ikke gør Bloch nogen skade hos folk, der selv har nogen forstand på kunst. Derimod gør det mig ondt, at den gamle 70-årige Høyen kan forløbe sig i den grad, som han har gjort.” Høyens aktuelle kritik drejede sig sandsynligvis om de tre billeder: ”Hyrdernes tilbedelse”, ”Kristus fristes af Satan” og ”Barnemordet i Bethlehem”, der netop var udstillet på forårsudstillingen, men var nok mere udtryk for skuffelse end vrede. Bloch havde i sin ungdom rettet sig efter Høyen – han tilbragte den første sommer efter akademitiden på landet i Nordvestsjælland og gav os følsomme billeder af naturen, som Høyen ønskede det, men efter årene i Italien var han i stand til at omstille sig. Han fornemmede Jacobsens rimelige ønske om at give slotskirkens bedekammer en konservativ religiøs udsmykning. Og Jacobsen var en vidende mand på kunstens og kulturens område. Han forlod ikke en by på sine rejser uden at have besøgt museet og stedets kirke – og være kommet med sin egen bedømmelse.

Gennem årene har man i frustration fundet andre kritikpunkter frem: kompositionerne, farverne, lyset – alt er blevet kritiseret. Kun én ting giver forståelse af kritikken: selve rummet er for dunkelt til at give det rette indtryk af detaljerne – men besøger man Kongens Bedekammer en lys vinterdag, hvor solen står lavt ind gennem vinduerne, afsløres, hvilket mageløst kunstværk, brygger Jacobsen skænkede Frederiksborg.

Men indrømmes skal det: En lysekrone, som den, der omtales af Johan Peter Rasbech i hans beskrivelse af Frederiksborg 1832: ”Under loftet hang fordums en lysekrone af sølv med zirater og lignende, støbte figurer, som tjente til arme. I samme fandtes et rigsæble foroven, med en stor og kostbar rubin i midten, samt derhos en knap, hvor et slagur med skive og tvende klokker.” En sådan lysekrone kan vi kun drømme om, men mindre kunne måske også gøre det?

Citater er, med få undtagelser, gengivet i moderne retskrivning.